

Stockholm 2017-03-24 Kulturdepartementet, remissvar beträffande betänkandet ”Värna demokratin mot våldsbejakande extremism” SOU 2016:92

Sammanfattning:

Ungdomsrörelsen är en central del av civilsamhället. Precis som delbetänkandet konstaterar tillhör vi en del av samhällets ”sociala kitt”. Forskning har visat att när människor engagerar sig i civilsamhällets medlemsorganisationer uppstår ett socialt kapital i form av bland annat tillit (Putnam, Svedberg etc.). Denna tillit till medmänniskor, till myndigheter och till samhället i stort stärker demokratin i alla dess delar och motverkar därigenom våldsbejakande miljöer. Ungdomsrörelsen, liksom flera idéburna organisationer med social inriktning, erbjuder även en arena för personer som uppfattar sig vara diskriminerade, förtryckta eller på annat sätt kränkta av samhällets instanser att göra sin röst hörd och mobilisera engagemang. Genom idéburna organisationers goda lokala förankring och röstbärande förmåga har de goda möjligheter att motverka antidemokratiska miljöer och strömningar i vårt land, däribland våldsbejakande extremism. Det är därför av central betydelse att delbetänkandet värnar om civilsamhällets möjligheter och potential i det förebyggande arbetet och att den framtida nationella samordnaren respekterar och tar tillvara på civilsamhällets röst, mångfald och särart.

Vi ser att betänkandet överlag underbyggs med rimliga resonemang och det finns en balans mellan demokrati- och riskperspektiv, socialt förebyggande insatser och rättsliga (polisiära eller repressiva åtgärder). Vi ser av ovan nämnda skäl positivt på att civilsamhället omnämns som en central samverkansaktör inom området för det socialt förebyggande arbetet. Vi delar samordnarens syn på att civilsamhället har förmåga att stärka demokratin, motverka inträdet i våldsbejakande extremism och underlätta utträde. Vi delar även perspektivet att samordnarens roll i högre grad är att aktivera en väsentligt större del av samhällets samlade resurser än enbart brottsbekämpning. Vi ställer oss således mycket positiva till att samverka med civilsamhället framhålls som en del av kravprofilen för det nationella samordningsansvaret.

Vår bedömning är att Sverige och Europa har flera samhällsutmaningar (urbanisering, arbetslöshet, diskriminering, etc.) som går in i varandra och som var och en bidrar till att skapa en grogrund för våldsbejakande miljöer. Arbetet med att värna demokratin mot våldsbejakande extremism bör med fördel kännetecknas av ett proaktivt socialt förebyggande perspektiv som samexisterar och när behov finns samordnas, men inte underordnas, ett säkerhetspolitiskt eller polisiärt arbete av mer reaktiv natur. Det är av central vikt att alla delar av samhället hjälps åt utifrån olika ansvar och roller för att vi ska komma fram till bra lösningar. Ungdomsrörelsen och LSU med dess medlemsorganisationer vill vara en stark samverkanspart och bidra till fredliga och drogfria miljöer för unga. Att stärka demokratin, förebygga inträde och underlätta för utträde är viktiga delar av arbetet som civilsamhällets organisationer bör involveras i. Detta kan endast uppnås genom upprättandet av goda samverkansformer mellan offentligt och idéburet lokalt, regionalt och nationellt. LSU vill lyfta och framhäva att civilsamhällets organisationer behöver vara något annat än endast ett verktyg i arbetet mot våldsbejakande extremism. Det vill säga, att civilsamhällets organisationer involveras på ett tidigt stadium lokalt, regionalt och nationellt.

LSU gläds åt att civilsamhällets potential i det förebyggande arbetet lyfts fram i delbetänkandet. Särskilt att samverkan med civilsamhället beskrivs som en del av kravprofilen för den myndighet som i framtiden ska axla ansvaret för nationell samordning. Vi tror att det är av stor vikt att unga ges möjlighet att hitta fredliga forum och påverkansverktyg som den egna organiseringen bidrar till.

Vi stödjer att det i delbetänkandet framhävs att den offentliga sektorn bör erbjuda en palett av olika lösningar och avtalsformer för en långsiktig samverkan med civilsamhället. LSU ställer sig positiva till detta men skulle vilja se ett än tydligare fokus på långsiktiga samverkansformer (som tillvaratar civilsamhällets särart och kompetens) vid sidan om exempelvis kortsiktiga projektbidrag. Vi vill starkt poängtera vikten av kärnstöd, organisationsbidrag och olika former av grundbidrag där ungdomsorganisationerna kan växa och specialisera sig inom sitt engagemangsområde. Vi ser tydligt att långsiktigheten från det offentliga kan förbättras och framförhållningen i dialog med ungdomsorganisationerna är viktig för att säkra den demokratiska styrningen.

LSU anser inte att Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap (MSB) bör vara den myndighet som i framtiden innehar det nationella samordningsansvaret. Vi har valt två argument för denna position i samråd med flera civilsamhällesorganisationer och finner att vi delar analysen brett, ett långsiktigt och ett förhoppningsvis kortsiktigt.

Det långsiktiga argumentet är att arbetet mot våldsbejakande extremism behöver bygga på en balans mellan en diskurs som bygger på hot-sårbarhetsanalyser kring begångna eller planerade brott, och en diskurs som bygger på sociala problemställningar av olika slag. Den första diskursen domineras av vissa typer av aktörer; säkerhetspolisen, den öppna polisen, MSB, Brottsförebyggande rådet, medan den andra domineras av andra aktörer som kommuner, skolor och idéburna organisationer. LSU ser inte i dagsläget någon självklar aktör som kan vara den balanserande kraft som behövs.

Det kortsiktiga argumentet är att MSB inte nu har den trovärdighet bland stora delar av civilsamhället som krävs för detta uppdrag. Som det ser ut just nu behöver MSB visa på en kraftigt ökad transparens, ett organisatoriskt intresse för civilsamhällets roll och nya rutiner och former för värdering av kunskapsunderlag som säkerställer vetenskaplig kvalitet och respekt för de i grundlagen fastställda demokratiska normerna.

Mot bakgrund av att det i nuläget inte finns en lämplig kandidat som på ett tillräckligt bra sätt kan axla samordningsansvaret förordar vi en förlängning av Den Nationella Samordnarens uppdrag. Vi vill trycka särskilt på detta i relation till den tillitskris som vi upplever omgärdar MSB i dagsläget.

Särskilda synpunkter:

I det som följer har vi sammanfattat våra synpunkter på de delar i betänkandet som LSU bedömer är av störst vikt:

1. Angående förslag 4 §. LSU välkomnar förslaget att Länsstyrelserna ska svara för samordningsfunktionen mot våldsbejakande extremism i länen. Vi vill dock tilläga att de kunskapsseminarier och andra förberedande aktiviteter som sker tillsammans med Länsstyrelserna bör inkludera information om former för långsiktig samverkan med civilsamhället i det förebyggande arbetet. Vi vill också lyfta behovet av att stärka ungdomsperspektivet och skulle gärna se konkreta åtgärder för att synliggöra olika diskurser och narrativ som direkt påverkar eller påverkas av ungas egen omvärldsbevakning.

2. Angående förslag 3 §. Vi är starkt kritiska till förslaget om att Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap bör svara för det nationella samordningsansvaret. För fullständig motivering se rubrik 6 punkt 6.
3. I delbetänkandet framhävs att den offentliga sektorn bör erbjuda en palett av olika lösningar och avtalsformer för en långsiktig samverkan med civilsamhället. LSU ställer sig positiva till detta men vill se tydligare fokus på långsiktiga samverkansformer (som tillvaratar civilsamhällets särart och kompetens) vid sidan om kortsiktiga projektbidrag. LSU menar att ungdomsrörelsen har en särskilt utsatt position då få ungdomsorganisationer är aktiva i olika samverkansforum. Vi ser gärna att aktiva åtgärder genomförs för att säkra upp möjligheten för ungdomsorganisationer att bidra i arbetet. Vi ser gärna att samverkansformen Idéburet Offentligt Partnerskap får bred användning inom det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism och att ungdomsorganisationer spelar en aktiv roll. För fullständig motivering se rubrik 7 punkt 2.
4. Mot bakgrund av att det i nuläget inte finns en lämplig kandidat som på ett tillräckligt bra sätt kan axla samordningsansvaret förordar vi en förlängning av Den Nationella Samordnarens uppdrag. För fullständig motivering se rubrik 6 punkt 7.

Angående kapitel 5:

- LSU välkomnar samordnarens perspektiv på betydelsen av allmänt demokratiframjande arbete.
- LSU delar även samordnarens analys av att diskriminering, rasism och hat är viktiga "Push/Pull"-faktorer som bidrar till att individer söker sig till våldsbejakande miljöer.
- LSU delar samordnarens perspektiv på att det civila samhällets organisationer kan bidra till tillhörighet och meningsfullhet, och erbjuder ett socialt sammanhang som kan minska benägenheten för individer att träda in i våldsbejakande extremism. Vi vet att ungdomsrörelsen stärker ungas hopp.
- LSU ställer sig skeptiska till varför civilsamhället inte förekommer som en central aktör i figur 5.2 preventionspyramidens block "Stärka demokratin". Detta framstår som omotiverat då civilsamhället lyfts fram "som en viktig del av att stärka demokratin" under kapitel 5.1.1 Stärka demokratin. Vi tror också att det unga civilsamhället spelar en extra viktig roll under kritiska år i en människas liv.
- LSU förordar även att Civilsamhället bör ingå i den lista av kunskapsproducerande aktörer som ingår i figur 5.2 preventionspyramiden. Detta framstår som särskilt angeläget mot bakgrunden att civilsamhällets expertis och kunskap varit en omistlig del i framtagandet av lägesbilder och metoder inom det förebyggande arbetet. Vi tror också att det unga civilsamhället spelar en extra viktig roll under kritiska år i en människas liv.

Angående kapitel 6:

- LSU ställer sig positiva till den kravprofil som presenteras inför valet av den myndighet som ska anta det nationella samordningsansvaret. Särskilt glädjande är det att samverkan med civilsamhället i det förebyggande arbetet lyfts fram som en central kompetens och kunskap i kravprofilen 6.2.2.
- Angående kapitel 6.3.2 om Myndigheten för Ungdoms- och Civilsamhällesfrågor som möjlig kandidat. LSU delar betänkandet analys att MUCF inte har de nödvändiga förutsättningarna för att axla det fulla nationella samordningsansvaret.

Vi vill däremot betona att myndigheten både har viktig kunskap att sprida kring ungas livssituation och att myndigheten bör ges kunskap i relation till religiös organisering. Vi tror att samverkan mellan myndigheter är extra viktig när (unga) människor riskerar att falla utanför samhällets system. LSU delar betänkandets förslag att MUCF inom ramen för den nya samordningen bör fortsätta med de ungdomsfrågor som är av intresse även för att motverka våldsbejakande extremism. Vi ser detta som en prioriterad arbetsuppgift som bör ges nödvändiga resurser utan att inkräkta på den i dagsläget ordinarie verksamhet som myndigheten bedriver.

- Angående kapitel 6.3.3 om Brottsförebyggande rådet som möjlig kandidat. LSU delar betänkandets analys att BRÅ enligt sitt eget förslag, istället bör bidra med kunskapsproduktion inom området.
- Angående kapitel 6.3.4 om Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap som möjlig kandidat. LSU anser inte att Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap bör vara den myndighet som i framtiden innehar det nationella samordningsansvaret. MSB har inte den trovärdighet bland stora delar av civilsamhället som krävs för detta uppdrag. Som det ser ut just nu behöver MSB visa på en kraftigt ökad transparens, ett organisatoriskt intresse för civilsamhällets roll och nya former av värdering av kunskapsunderlag som säkerställer vetenskaplig kvalitet och respekt för de i grundlagen fastställda demokratiska normerna. LSU:s bedömning grundar sig i att MSB har beställt och publicerat rapporten ”Muslimska Brödrskapet i Sverige” i sin kunskapsbank. Rapporten är vetenskapligt okvalificerad och sprider påståenden om delar av det svenska organisationslivet utan tillförlitliga källor. Rapporten beställdes dessutom utifrån redan på förhand förutsatta resultat. MSB har agerat på ett sådant sätt att den grundläggande föreningsfriheten riskerar undermineras och därmed också demokratin i sin helhet. Vi ser mot bakgrund av myndighetens uppdrag och agerande en risk för att det socialt förebyggande arbetet kännetecknat av en proaktiv och främjande logik underordnas ett reaktivt säkerhetspolitiskt perspektiv där civilsamhällets organisationer misstänkliggörs och undermineras.
- Mot bakgrund av att det i nuläget inte finns en lämplig kandidat som på ett tillräckligt bra sätt kan axla samordningsansvaret förordar LSU en förlängning av Den Nationella Samordnarens uppdrag. Som en del av förlängningen bör processen med att föreslå en ny kandidat återupptas utifrån samma kravprofil och kriterier som i det ursprungliga betänkandet.

Angående kapitel 7:

- LSU välkomnar att betänkandet lyfter samverkan med civilsamhället som en nödvändighet för kommunernas framtida arbete och ansvar inom ramen för kunskapsproduktion, lägesbilder och handlingsplaner. Vi vill även se en stärkning av ungdomsperspektivet.
- Under rubriken ”Öka medborgarnas egenmakt” argumenterar betänkandet att de bidrag till organisationer i civilsamhället som såväl kommuner som staten ger, kan ses som ett stöd för att öka medborgarnas egenmakt att agera inom ramen för demokratin. LSU delar åsikten att de statliga och kommunala bidragen är en viktig pusselbit i det förebyggande arbetet men vill se tydligare fokus på långsiktiga samverkansformer (som tillvaratar civilsamhällets särart och kompetens) vid sidan om kortsiktiga projektbidrag. Vi vill också i detta sammanhang lyfta att få kommuner har ett tydligt uttalat syfte och samordning kring hur de stöttar det unga civilsamhället. Alltför ofta faller ungdomsorganisationerna mellan de två stolarna ”unga” och ”civilsamhället”. Samverkan mellan offentliga aktörer och det

civila samhällets organisationer måste, om den ska bli effektiv, baseras på en stabil ekonomisk plattform för att garantera långsiktighet och kompetens i verksamheterna. Precis som samordnaren påpekat bör projektstöd ersättas med andra former av långsiktiga samverkansformer¹ och kärnstöd för ungas egen organisering. Samverkansmodellen Idéburet Offentligt Partnerskap har under det senaste året blivit allt mer använd i arbetet mot sociala utmaningar. Forum, som skapade samverkansmodellen, känner till ett antal IOP:er som bedrivs inom det socialt förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism. LSU skulle gärna se ett aktivt arbete med att inkludera och utbilda fler ungdomsorganisationer i denna metod. Nyligen producerad forskning har visat att IOP:er inom integrationsområdet resulterat i flera mervärden och positiva integrationseffekter.² För att fastslå vilka effekter samverkansformen IOP givit upphov till inom det förebyggande arbetet föreslår Forum att tillräckliga resurser avsätts för att utreda ett antal partnerskap mellan idéburna och offentliga aktörer inom det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism. LSU delar detta förslag och vill gärna bidra för att stärka mobiliseringen bland ungdomsorganisationer.

Avslutning:

LSU vill tacka utredaren, sekretariatet och övriga medverkande i referensgruppen för det hittillsvarande arbetet och hoppas att utredningens förslag tas tillvara av riksdagens partier och att regeringen väljer att föreslå riksdagen förändringar som tillvaratar civilsamhällets kompetens i frågan om det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism.

LSU - Sveriges ungdomsorganisationer

Hannah Kroksson

vice ordförande LSU

¹ Nationella Samordnaren mot Extremism, 2014.

² *Innovative civil society public partnership for the reception and integration of unaccompanied asylum-seeking children in Gothenburg, Sweden. Exploring how the partnership matters for social impact.* Inga Aflaki. Karlstad Universitet